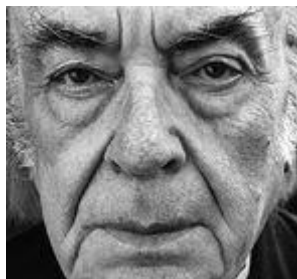

Hernádi Gyula

Onagy Zoltán, k, 07/21/2009 - 06:45

- [Bőség zavara](#) [Hernádi Gyula](#)

"Már felkelt a nap. Most ki a francot hívjak fel? Ez rossz vicc volt, Gyula. Így kerülni bele "a médiaérdeklődés középpontjába." Ez hülye vicc volt, Gyula." írja Jancsó Miklós Hernádi Gyula halála után az ÉS-be. Hát igen. Meghalni hülye vicc. "Megpróbálom, de aki győz, azt nehéz kiröhögni. Az oroszokat nehéz volt kiröhögni a második világháborúban. Sok disznóságot elkövethettek, mégsem vonta senki felelősségre őket, mert győztek. A halállal lehet viccelődni, de a végén mégiscsak ő rúg seggbe. Nem?"

Hernádi Gyula

Jancsó Mikló örökös forgatókönyvírója, ezoterikus és showman, aki nem tudott úgy megszólalni, hogy a hallgatót meg ne lepje valamivel.

Érettségi után, 1944-ben a budapesti Semmelweis Orvostudományi Egyetem hallgatója lett, a háború megszakítja tanulmányait. Az orosz hadifogságból 1947-ben jut haza. 1950-től vállalati közgazdász. 1970-től a Huszonötödik Színház, majd a Népszínház, később a kecskeméti Katona József Színházban dramaturg, illetve művészeti vezető. 1991-től a Független Magyar Írók Szövetsége elnöke.

Irodalmi művel először 1955-ben jelentkeznek: költeményei, novellái, kisebb regényei jelennek meg. 1976-ban József Attila-díj, 1996-ban Szép Ernő-díj és alternatív Kossuth, 1999-ben a rendes Kossuth-díjjal is kitüntetik.

Hernádi orvosnak készül, leventeként a frontra kerül. Az új világban egy timföldüzem főnökeként és költőként folytatja. Fodor András írja le naplója 1955-ös kötetében, hogyan bukkant rá a fiatal költőre. A Csillag mutatja be. Verseskönyve megjelentét – a legenda szerint – az ekkor még vadkommunista Juhász Ferenc kontrázza meg. Az ötvenes évek végétől megjelennek kötetei: novelláskötete (Deszkekölöstor) és regénye (A péntek lépcsőin). A kritika pislog.

Az olvasó is pislog. Nincs kihez hasonlítani. Majd a francia új regény használ hasonló prózanyelvet.

Jancsóval az idők folyamán huszonhárom filmet forgatnak. Jókat és jobbakat. Talán nem tudják, miért is, honnan tudnák, ők dolgoztak, aztán újra dolgoztak, hogy milyen áhítattal ültünk be a moziterembe. És másnap is. Hogy milyen fontosak voltak. Azzal együtt, hogy ők nem kódoltak, tették, amit tehettek, mi csendben és áhítattal dekódoltunk.

És hogy Hernádi prózája is milyen fontos volt (Téli sirokkó, Borotvált tabló, Az erőd, Kiáltás és kiáltás). Érteni próbálni, befogadni. Aztán jöttek a pénzkereső baromságai, a horoszkóp, sci-fi, Az egri csillagok folytatása. Ekkor vége a szalagnak. Évek óta nem olvastam semmi Hernádit. És láttam, ahogy kisebbik nagyfiam leválogatja néhány kötetét a polcra, belenéz, lapozgatja, becsuk, ágaskodik, visszadugja a helyére. Ennyit a fiatalokról.

Hernádi Gyula, Oroszvár, 1926. augusztus 23. – Budapest, 2005. július 21., író, forgatókönyvíró.

A film, az irodalom, és a Mágus

"Már felkelt a nap. Most ki a francot hívjak fel? Ez rossz vicc volt, Gyula. Így kerülni bele a médiaérdeklődés középpontjába. Ez hülye vicc volt, Gyula." írja Jancsó Miklós Hernádi Gyula halála után az ÉS-be.

Hát igen. Meghalni hülye vicc. "Megpróbálom, de aki győz, azt nehéz kiröhögni. Az oroszokat nehéz volt kiröhögni a második világháborúban. Sok disznóságot elkövethettek, mégsem vontam senki felelősségre őket, mert győztek. A halállal lehet viccelődni, de a végén mégiscsak ő rúg seggbe. Nem?", Hernádi válaszolja az interjúban, amelyet lánya, Kriszta, a Vancouverben élő festőművész készített, erre a kérdésre: A „Nekem lámpást adott kezembe az Úr Pesten” című filmben, ami jórészt temetőben játszódik, Jancsóval megpróbáljátok kiröhögni a halált. Megy ez neked?"

A végeredmény: nem megy. Kisebb csatákat megnyerhet az ember, ünnepelheti, ünnepeletheti magát egy ideig, fellobogózhatja a Gellért-hegyet, de a halálbrigád olyan tartalékokkal bír, amit még az oroszok se lettek volna elképzelni, bármekkora is a mögöttes keleti terület.

*

Több kérdés felmerül Hernádival kapcsolatban.

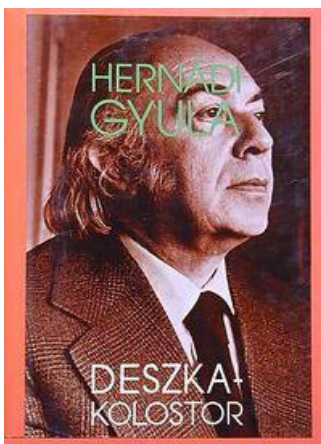
Az első: aki Pannonhalmán nő fel, a főjegyző fia, fürdőszobaablaka a kolostorra néz, talán nem is lehet másféle ember, mint amivé lett.

A második: aki tizennyolc éves korától leventeként lehúzza a maga etapját orosz fogságban (a Krímben), talán nem is lehet másféle ember, mint amivé lett.

Túl egyszerűnek látszik ez így. Hogyan emlékszünk Hernádi Gyulára? Elsősorban úgy, hogy ott baktat két különös, a szocialista embertípustól totálisan idegen figura, akik elképesztő filmeket készítenek, és akikről, ha a kíváncsi ember nem a film környékén mozog, csak kósza és igazolhatatlan pletykákat hall.

"Hernádi nem tudott jól smúzolni." – mondja Hernádi lánya. "Pedig vágyott az elismerésre. Úgy látom, hogy a Nobel-díjat szerette volna leginkább. De még Kossuth-díjat se kapott, csak nagyon későn, amikor már mindenkinek volt." Igen. Emlékszünk az alternatív Kossuthra, vele járó egy forintra. Arra is, ritka szigorú, szikár prózát írt, mintha a filmet külön neki találták volna fel.

"...kimaradt a radikális értelmiségi mozgalomból, majd amikor a mozgalomból párt lett értelmiségi holdudvarral, velük szemben is kritikussá vált. Ezekre a tendenciákra erősítették rá személyes ellentétei a változások néhány meghatározó figurájával, például **Eörsi Istvánnal**. És így került ki, illetve soha se került be az értelmiségi elit azon rétegébe, amelyikhez a

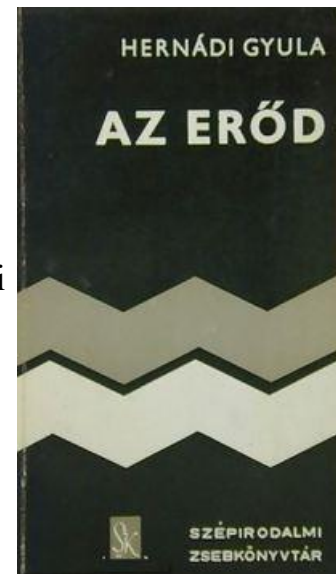

rendszerváltozás mítosza kapcsolódik." – mondja Hernádi lánya halál komolyan. Mintha a tízezer éves időtételben, amelyben alapvetően Hernádi számolt, számítana valamit, hogy beletartozik-e a nagyon is labilis rendszerváltó értelmiségi elitbe. A köd leszáll, és senki nem tudja, tegnap ki állt mellette, ő ki mellett állt. Láthatjuk, mi van.

*

Felejtsük a politikát, a politika fennhéjázó hatalmát a művészetek fölött. Csemegézzünk:

A nőről, Hernádi: "Buddha szerint [...] nem ismerek semmit és senkit, aki a férfi szívét úgy tudná szolgasorba dönteni, mint a nő. A nő illata, érintése és hangja mind szolgájává teszi a férfit. A nő a Földet, a természetet képviseli, a férfi a szellemet. A nő a születéssel, az étellel és a szenvedéssel egyenlő, és a férfiak szellemi céljai elérésének legfőbb akadály. A nők könnyen gerjednek haragra, a nők szenvedélyesek, a nők irigyek és buták. A nők nem tartják el magukat." Ekkor jut eszembe először, hogy talán jó lett volna

Hernádival megismerkedni élőben.

És jönnek a mókák, a sztorik, férfi, nő, vallás, egyház témakörben: "... ott van például a női pápa, Johanna története, akinek létezését elismerte az egyház egészen a XVII. századig. Aztán egyszerűen kihúzták a pápák listájáról. [...] Thomas de Elmham hivatalos pápai listáján így szerepel: "VIII. János, 855, de ez nem számít, mert nő volt." Később aztán már létezését is tagadta az egyház. Úgy derült ki, hogy nő, hogy terhes lett egyik szolgálójától, és megindult a szülés, ekkor az egyházatyák igen szeretetteljes, keresztény módon kihurcolták az utcára, és halálra kövezték. Hogy valóban létezett-e Johanna, az kérdés, mindenesetre legendája nyomán különös szokás jött divatba a Vatikánban. A pápai jelölteknek kivágott ülőkéjű székbe kellett ülniük meztelenül, és egy padlóba vágott lyukon keresztül kardinálisok vizsgálták meg nemi szerveiket egy alatta levő szobából. A bizottságnak meg kellett hozni hivatalos döntését: „Testiculos habet et bene pendentes”. Vannak heréi, és jól vannak felfüggesztve." Viccek, mókák, oldalvágások és balcsapottak minden irányba, minden hétszentség felé, arra, ahová az átlagember remegő térddel, áhítatos szuszogással, ijesztő zavarban közeledik.

Hernádi Gyula tizenhárom évesen veszíti el a szüzességét, Rózsi cselédlánnyal. Megírja az aktust a Deszkakolostorban, természetesen, az író mindent, ami fontos, így beszél a dolog következményeiről: "A Rózsival való kapcsolat nagyon nagy szám volt, elég ritka dolog, el se hiszik az emberek. Mesélik, hogy amikor megjelent a Deszkakolostor, szegény Rózsinak a férje is olvasta, mert akkor már férjnél volt, és jól megpofozta "már akkor is kurva voltál" címszóval, szegényt." Bumm neki.

*

Aztán a krími munkatáborok derűsen mosolyogva, laza szarkazmussal: "*Ki volt mérve, hogy mennyi kavicsot meg sódert kell vinni ide-oda. Az orosz kijelölte a sóder határát, amely sódert szerintem öt év alatt nem lehetett volna odahordani. Aztán elment vodkázni, mi meg kivettük a karót és áttettük. Jött vissza, "job tvoju matty", és visszarakta. Ez ment egész nap (nevetés). Az oroszok egyáltalán nem dolgoztak. Mi pedig hárman fogtunk egy téglát.*" Étel nincs (se fogolynak, se oroszoknak), jönnek a betegségek. A kórházban könnyebb az élet.

Hernádi így folytatja: "Ezért aztán mindenki arra törekedett, hogy ne nyilvánítsák gyógyultnak. Kölcsönkértük egymás szarát. Miért, azt vizsgálták meg? Persze. Azt nézték, hogy véres-e a szarod. Na most, hogyha valaki már kigyógyult, és a másiknak még véres volt, akkor elkérte, és vitte a konzerves dobozt az orvoshoz, hogy tessék, még véres, és akkor maradhatott. Nem jöttek rá? Nem. Szóval, csodálatos dolgok történtek."

Csemegék az irodalomról: "Autszajderként léptem be az irodalmi életbe. Az irodalmi struktúrák kezdettől fogva ki vannak alakítva, ezért aki kívülről jön, azt idegenként kezelik. [...] Azok a támpontok, amelyek az irodalmi értékrendet és az irodalmi

tőzsdét alakítják, eleve adottak. Ilyenek az irodalom tanszékek, az irodalomtörténeti és elméleti intézetek, a folyóiratok. Ezek különböző szempontok szerint alakítanak ki egy értékrendet, amely persze változik az irodalompolitika, a kultúrpolitika szempontjai szerint is. A piac szempontjai szerint is. Voltak idők, amikor a piac nem számított, csak az ideológia és a politika. Előfordul, hogy kombinálódik a politika és a piac."

Aczél György tortatörténetéről: "Lehet, hogy én találtam ki, mert abszurd. Mondja Gyurkó, hatvanéves lesz Aczél. Mondom, kellene neki küldeni egy tortát. Kérdezem a cukrászt, melyik a legnagyobb torta. Mondja, hogy az, amelyet Liz Taylor kapott Richard Burton-tól, harmincöt kilós volt. Mondom, akkor én kérek egy harminchat kilósat. Mondja, hogy ahhoz különböző alumíniumlapok kellenek, mert túl nehéz. Mondom, nem számít. Megcsinálták a tortát. Nem fért be Aczél lakásának az ajtaján, olyan nagy volt. Elvitette a Parlamentbe, és minden képviselő kapott egy szelet tortát. Ha valaki ebben nem látja a gogoli iróniát, az nyalja ki a seggem." Na igen. A torta meséje a legenda szerint másként történt, vagy legalább is nem egészen így.

Az asszonyról, hűségéről, szabadságról, szerelemről: "A feleségemet nagyon szeretem. Hűséges vagyok. A hűségnek vannak speciális ismérvei, van filozófiája. A feleség, aki a gyerekeidnek az anyja, szent jelenség. De nem úgy szent, hogy hanyatt esel tőle, hanem úgy, hogy integrálsz, és ő is integrál téged. Azonosultok egymással, így nem tudod megsérteni, mert akkor tulajdonképpen magadat sérted meg." Ezt olvasva jut eszembe másodjára, hogy Hernádit meg kellett volna ismernem. És az is eszembe jut, hogy nem nagyon akarok írókkal ismerkedni, éppen elég vagyok magamnak, írónókkal még annyira sem, és hogy akit meg akartam ismerni (pl. Shakespeare), mire ráébredtem, hogy jó volna beszélni vele, nem élt. A kötetben valaki magyar Shakespeare-mek nevezi Hernádit, a jövő írójának, mert halála után meghalt az angol színpad számára, kétszáz évig porosodott, akkor fedezték fel újra, kezdte el világhódító útját. Erre nem mondanék semmit, meg nem érem, és elképzelésem sincs, mi van a Földdel kétszáz év múlva.

A nőről, az örökkévalóságról: "A nő olyan, mint a pénz. Akkor is kamatozik, amikor tőke már régen nincs. A nő akkor is fénylik, amikor a csillag eltűnt, hamuvá vált." "Annyit tudok, hogy az örökkévalóság az egy lószar. Szophoklész, aki háromezer éve létezik és nagy klasszikus, a világegyetem húszmilliárd évéhez képest tudod mennyi?" Mennyi is?

Hát így jártam Hernádi Gyulával halála után. Aki szerette, de aki nem, ő is talál az öreg mágus definícióiból használható sorvezető megállapításokat az életre.

Ha azt mondom, nemigen szerettük, nemigen olvastuk, csodáltuk inkább, amit Jancsóval összehoztak, nem mondok igazat. Ha azt mondom, szerettük, és rajongva faltuk regényeit, miközben fellengzős volt, négy-öt emelettel elnyilatkozgatott a valóság fölött, inkább tűnt ufónak, mint kortárs magyar írónak, akkor sem mondok igazat. Az ember, ha összeszedte minden erejét, megküzdött ellenérzéseivel, negatív benyomásaival, és magával rántotta valamely regényét a polcról az ágyra, mint Dugovics Titusz, a technika, a zseniális magyar nyelv, az étellel teli dialógusok, a helyzetteremtés utolérhetetlen könnyedsége percekben belül kettévágta az olvasót, mint a részeg favágót a szalagfűrész. Nem szabadulhatott.

Onagy Zoltán